

Natuur en landschap als erfgoed

Europa lijkt opnieuw op een financiële crisis af te stevenen. Een aanzienlijk deel van de Nederlandse bevolking reageert daarop met de volgende reflex: minder over de grenzen kijken en op zoek naar de nationale identiteit. Bij die tekenen is het niet verbazingwekkend dat het kabinet heeft beloofd om in de bezuinigingen het erfgoed te ontzien. Het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening is evenwel opgeheven en natuur en cultuurlandschap zijn ondergeschikt gemaakt aan landbouw, infrastructuur en innovatie. Veel van de zorg voor cultuurlandschappen en natuurgebieden wordt gedecentraliseerd en neergelegd bij provincies en gemeenten. Deze veranderingen roepen discussie op. Sommigen vrezen zelfs voor onherstelbare schade aan het landschap en de natuur in Nederland. Dit bracht de redactie van het *Bulletin* op de gedachte om een nummer te wijden aan landschap en natuur als erfgoed, waarbij dit thema vanuit meerdere invalshoeken wordt belicht, niet alleen vanuit historisch perspectief maar ook met het oog op de toekomst.

In het eerste artikel wordt aandacht besteed aan de verschillende fasen die het natuurbehoud sinds de late negentiende eeuw doorliep. Wat begon met de stichting van een aantal reservaten in een zich steeds sneller ontwikkelend en veranderend Nederland, vindt zijn voorlopige einde in een nog niet geheel geïmplementeerde ecologische hoofdstructuur. De opvattingen over een zo optimaal mogelijk natuurbeheer en het remmen van de wereldwijde snelle achteruitgang van de biodiversiteit, hebben zich in de loop der tijd enkele malen schoksgewijs gewijzigd. Door de veranderende natuuropvatting van iedere nieuwe generatie werden de natuurgebieden steeds weer op de schop genomen. Het artikel is een pleidooi om natuurmonumenten te beschouwen als monumenten van geschiedenis en cultuur.

Hans Renes laat in zijn bijdrage zien hoe cultuurlandschappen in de loop van de twintigste eeuw zijn ontdekt als erfgoed, maar hij wijst er tevens op dat bij veel beleidsmakers en planners nog een schreeuwend gebrek aan kennis bestaat over de nieuwere ontwikkelingen in het onderzoek naar de geschiedenis van het landschap. In het landschap komen cultuur en natuur samen en de uitkomst is het resultaat van een lang en complex historisch, biologisch en fysisch proces, waar nog veel onderzoek naar gedaan moet worden. Als referentiepunt in beheer en ontwerp pleit hij voor de methode van de landschapsbiografie, waarbij de metafoer van historische gelaagdheid kan worden gehanteerd als handvat om greep te krijgen op de complexiteit van cultuurlandschappen.

In de tekst van Eric Luiten wordt de Nieuwe Hollandse Waterlinie gepresenteerd als voorbeeld van gereanimeerd erfgoed. Nadat Luiten in grote lijnen de worsteling met landschapsbescherming en landschapontwikkeling in Nederland tijdens de twintigste eeuw heeft geschetst, zet hij het Nationaal Project Nieuwe Hollandse Waterlinie neer als een navolgenswaardig voorbeeld voor landschapsbeleid. De linie heeft al een plaats in de 'canon van de ruimtelijke ordening' gekregen. Volgens Luiten heeft de Waterlinie bewezen dat een ambitie om het landschap te verrijken met ontwerpen en ontwikkelingen geïnspireerd door geschiedenis, succesvol kan zijn.

De Waddenzee, het grootste Werelderfgoedmonument van Nederland, staat centraal in het essay van Jos Bosman. Hij stelt dat de potentiële waarden van dit gebied bijna eindeloos zijn, maar dat de lokale economie, anders dan meestal bij monumenten van Werelderfgoed, niet of nauwelijks van de aanwijzing heeft geprofiteerd. Dat komt omdat de wet van 'de heiligheid van veiligheid' daar nog heerst. Bosman pleit om meer te kijken naar het Duitse gebied, dat het vasteland wel bij de toeristische ontwikkeling betrokken heeft, zonder direct het massatoerisme te willen introduceren. Hoe dan ook moeten de complexe geschiedenis en het belang van het behoud van de Wadden beter worden uitgelegd aan een breed publiek.

Het is te hopen dat dit themanummer ook een breed publiek bereikt en het een vruchtbare bijdrage kan leveren aan de voortgaande discussie over behoud en ontwikkeling van natuur en landschap als cultureel erfgoed.

Rob Dettingmeijer
gastredacteur